

На секції давньоруської та середньовічної археології заслухано 19 виступів: В. Д. Королюка (Москва) «Особливості формування державності і народності в Центральній та Східній Європі»; В. Й. Довженка (Київ) «Особливості розвитку феодалізму в Київській Русі»; П. О. Рапопорта (Ленінград) «Давньоруські житла на території Галицької та Волинської земель»; М. М. Кучінка (Львів) «Археологічні пам'ятки VI—XIII ст. в межиріччі Західного Бугу і Дністра»; С. О. Висоцького (Київ) «Докирилівська азбука в Софії Київській»; О. І. Рогова «Міжслов'янські зв'язки X—XII ст.»; С. Р. Кілієвич (Київ) «Дослідження ремісничого району давнього Києва»; А. С. Бугая (Київ) «Змійові вали»; Г. Ф. Соловйової (Москва) «Слов'янські пам'ятки кінця I тисячоліття н. е. на Лівобережжі Дніпра»; О. О. Ратича (Львів) «Стародавній Звенигород—столиця Звенигородського князівства у світлі археологічних досліджень 1965—1969 рр.»; О. М. Годованюк (Київ) «Найдавніші оборонні споруди на Замковій горі в м. Острозі»; Ф. М. Гуревич (Ленінград) «Реміснича корпорація давньоруського міста за історико-археологічними даними»; С. В. Арутюняна (Єреван) «Результати роботи Анбердської археологічної експедиції»; О. І. Домбровського (Сімферополь) «Поселення середньовічної Таврики»; І. Р. Могитича та Л. Дмитровича (Львів) «Обстеження замка в м. Ужгороді»; О. О. Карнобел (Чернігів) «Деякі нові відкриття в Чернігові у 1967—1968 рр.»; І. Ф. Тоцької (Київ) «До вивчення розпису галерей Софії Київської»; А. І. Романчук (Свердловськ) «Середньовічні амфори Херсонеса»; О. В. Сухобокова (Київ) «Населення Дніпровського Лівобережжя в другій половині I тисячоліття н. е.»

Обговорення доповідей проходило в формі жвавого обміну думками з приводу різних проблем стародавньої історії України та шляхів їх вирішення. Дискусія була корисною для присутніх.

На заключному пленарному засіданні директор Інституту археології АН УРСР Ф. П. Шевченко підвів підсумки роботи конференції. Учасники її ознайомились з деякими визначними археологічними та архітектурними пам'ятками Закарпаття, відвідали обласний краєзнавчий музей та чудовий етнографічний музей просто неба.

Л. М. СЛАВІН

Підготовка археологів в університетах України

Відповідальні завдання, що стоять перед радянською археологічною наукою, викликають зростаючу потребу в кадрах спеціалістів. Значний вклад у цю справу вносять учбові заклади Української РСР.

Кафедра археології, заснована 1 жовтня 1944 р. на історичному факультеті Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка,— єдиний на Україні спеціалізований учбовий центр по підготовці кадрів археологів, музейних працівників, який проводить навчально-виховну, учбово-методичну й науково-дослідну роботу в галузі археології. Групова підготовка студентів з цієї двопрофільної спеціалізації здійснюється з III курсу. Навчальний план кафедри передбачає викладання «Основ археології» на перших курсах і вісім спецкурсів: «Кам'яний вік, Бронзовий вік, Залізний вік, Антична археологія, Археологія давніх слов'ян, Давньоруська археологія, Основи нумізматики, Методика археологічних досліджень».

Вивчаються також допоміжні дисципліни (основи польових обмірювань, основи фотосправи тощо).

Важливе значення у вихованні майбутніх фахівців має навчально-виробнича практика — участь студентів в експедиціях протягом трьох літніх періодів. Проводяться також практикуми: два — в музеях Києва і один — у Москві та Ленінграді.

З 1953 р. кафедру археології перейменовано на кафедру археології та музеєзнавства. В рамках профілю музеєзнавства читаються чотири спецкурси: Історія і сучасний стан музейної справи; Методика експозиційної роботи; Методика екскурсійної роботи; Методика фондової роботи.

З метою більш поглибленого вивчення тієї чи іншої проблеми кафедра провадить факультативні спецкурси: Господарство давньої Русі; Архітектура давньої Русі; Археологія давньослов'янських племен; Археологія Скіїї; Вступ до історії мистецтва; Нові методи в археології; Сучасний стан і чергові завдання музейного будівництва на Україні та ін.

У підготовці молодих спеціалістів велику роль відіграє діяльність студентського археологічного гуртка. Найкращі доповіді включаються у порядок денний загальноуніверситетських студентських конференцій та щорічних всесоюзних конференцій студентів-археологів у Москві. На засіданнях гуртка неодноразово виступали провідні археологи України, Москви та Ленінграда, а також вихованці кафедри, які провели значні експедиційні відкриття. Ряду студентів, що брали участь у всесоюзних і республіканських

конкурсах студентських наукових праць, присуджено медалі й грамоти. В ході навчального процесу вивчаються твори Маркса, Енгельса, Леніна, особливо ті з них, що мають загальнометодологічне значення. В лекціях викриваються ворожі нашій ідеології буржуазні теорії і фальсифікації. Знайомство з спеціальними прийомами дослідження спрямовано не лише на те, щоб студенти мали уявлення про формальні, типологічні й технологічні особливості стародавніх пам'яток та їх хронологічні й локальні ознаки, а й уміли на основі дослідження пам'яток матеріальної культури відтворювати картину розвитку давніх соціально-економічних формацій.

Важливого значення надається висвітленню значних досягнень радянської археології, зокрема вивченню праць лауреатів Ленінських і державних премій. Слід зазначити, що поряд з археологічними дисциплінами студенти проходять весь цикл загально-історичних наук за програмою факультету.

Колектив кафедри проводить значну експедиційну та науково-дослідну роботу. Протягом 15 років вивчалися поселення доби енеоліту та бронзи на південь від Канева, давньослов'янське поселення полян на території Канівського заповідника Київського університету, давньоруське місто Родень на Княжій горі. П'ятий рік здійснюються розкопки стародавнього Білгорода поблизу Києва. Кафедра бере активну участь в Ольвійській експедиції.

Вихованці кафедри добре виявляють себе на практичній роботі. В провідній археологічній установі республіки — Інституті археології АН УРСР вони становлять майже половину його колективу. Їх можна зустріти й в усіх музеях Києва та інших міст України (в Одесі, Сумах, Чернігові, Полтаві, Керчі, Черкасах, Івано-Франківську та ін.). Ряд випускників працює за спеціальністю в Російській Федерації (у Москві, Новосибірську, Ульяновську, Сиктивкарі, Якутську), а також за рубезжем (у Польській Народній Республіці). Серед цих фахівців є викладачі, що читають курси археології у вузах Української РСР, зокрема в Донецькому університеті, Івано-Франківському педінституті. Близько 30 дослідників є кандидатами історичних наук, понад 40 — керівниками археологічних експедицій.

Викладачі, зокрема Дніпропетровського, Донецького університетів, проходили стажування при кафедрі. Вона є одним з центрів стажування, підвищення кваліфікації, підготовки дисертацій з археології і зарубіжних учених (Польща, Чехословаччина, США, ФРН).

У своїй діяльності колектив кафедри враховує досвід роботи московських і ленинградських колег, підтримує тісні зв'язки з Інститутом археології АН УРСР — одним з основних осередків наукових досліджень у цій галузі, а також з Міністерством культури УРСР, музеями Києва, Москви, Ленінграда.

Підготовку фахівців здійснює і кафедра археології та стародавньої історії історичного факультету Харківського державного університету ім. О. М. Горького. Студентам читаються лекції з історіографії та джерелознавства стародавнього світу — археології та античної історії, історії залізного віку в Європі, історії мистецтва (до середньовіччя), методики археологічних досліджень, а також спецкурс (нумізматика, античні держави Північного Причорномор'я та інші теми). Проводиться і спецсеминар на теми дипломних робіт. Студенти пишуть курсові й дипломні праці за фахом, беруть участь у роботі археологічного гуртка, проходять учбово-виробничу практику під час організованих кафедрою експедицій (Скіфської, Херсонеської, Салтівської). При кафедрі є аспірантура.

Спеціалізація з археології проводиться і кафедрою стародавньої історії та середніх віків Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Тут викладаються такі спецкурси: Виникнення людського суспільства, Античні держави Північно-Західного Причорномор'я, Східнослов'янські племена, Нумізматика. Студенти вдосконалюють знання в археологічному гуртку, беруть участь в експедиціях, що ведуть дослідження на Придністров'ї, пишуть курсові й дипломні праці. Кафедра має аспірантуру.

В інших університетах Української РСР підготовка археологів та музейних працівників, на жаль, не ведеться.

В справі підготовки археологів є недоліки. Усунути їх допомогла б нарада керівників історичних факультетів університетів України, археологічних та музейних установ України. Така нарада не скликалась жодного разу. Тим часом цей захід сприяв би поліпшенню підготовки кадрів археологів і музейних працівників республіки.